

УДК 378:37.04.+37.09

О. О. ТАРАСЕНКО

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

АНАЛІЗ ЯКОСТІ КОНТРОЛЮ РІВНЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ НА ПРИКЛАДІ ДИСЦИПЛІНИ «КЛІНІЧНЕ ВИВЧЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ»

У статті наведено критерії ефективного контролю рівня знань, умінь і навичок студентів, що розроблені на підґрунті закордонних та вітчизняних підходів до оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах кредитно-модульної системи. Проведений аналіз якості контролю рівня знань, умінь і навичок студентів при опануванні дисципліни «Клінічне вивчення лікарських засобів» за визначеними критеріями показав, що система контролю функціонує частково. Отже, для підвищення ефективності контролю рівня знань, умінь і навичок студентів необхідно створення та впровадження системи оцінного контролю з розробленням алгоритму аналізу ефективності проведеної роботи.

Ключові слова: контроль за навчальною діяльністю, якість оцінювання, умови підвищення якості контролю за навчальною діяльністю.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Система навчання у вищій школі – багатогранний процес, який складається з цілого ряду взаємопов'язаних елементів. Серед них важливе місце посідає контроль знань, умінь і навичок, тобто організація зворотного зв'язку як засобу управління навчально-виховним процесом [3]. Зрозуміло, чим досконаліший оцінний контроль, тим успішніше здійснюється керування навчанням студентів, оскільки він визначає досягнення студентів у навчанні, сприяє внутрішній мотивації та позитивно впливає на ефективність навчальної діяльності. Процедура оцінювання полягає у конвертації первинного результату, що був одержан під час контролю, у певну нормовану шкалу балів – оцінку, яка є специфічною стороною контролю, стимулом до навчання і визначає рівень досягнутих успіхів. Завдання викладача і студентів полягає у тому, щоб у процесі перевірки оцінки знань виявити справжній етап знань, вмінь і навичок і тим самим допомогти студентам раціонально організувати навчальну роботу в подальшому [1, 4].

Основним напрямом професійної діяльності клінічного провізора є робота, що спрямована на підвищення ефективності та безпеки лікарської

терапії. Ці завдання можуть виконуватися тільки за умови використання якісних препаратів, а доказом їхньої ефективності та безпеки при цьому виступають висновки клінічних досліджень. Основною метою вивчення дисципліни «Клінічне вивчення лікарських засобів» є підготовка фахівців-провізорів, які володіють достатнім обсягом теоретичних знань і практичних навичок для участі в проведенні клінічних випробувань лікарських препаратів згідно принципам Належної клінічної практики (GCP). Таким чином, орієнтація діяльності клінічного провізора на високий рівень надання допомоги хворим на практиці забезпечує раціональне застосування лікарських препаратів, підвищення ефективності та безпеки терапії, а відтак – досягнення високої якості фармацевтичної допомоги [].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема контролю за навчальною діяльністю студентів не нова, і педагогічний досвід накопичений у цій області багатий і різнобічний. Проблему оцінювання навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ) в умовах кредитно-модульної системи досліджували Е. Баркалова, М. Дмитриченко, Б. Корольов, В. Кремень, Т. Опрошко, М. Садигов, З. Слєпкань, М. Степко, А. Харківська, Г.

Чуйко, В. Шинкарук, П. Ясінець та ін. [2, 5, 6, 8]. Більшість сучасних педагогів підкреслюють особливу значущість контролю та оцінки для здійснення навчально-виховного процесу в сучасних умовах [10].

НЕВИРІШЕНІ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Проведений огляд літератури дозволяє говорити, що не дивлячись на наявність значного наукового матеріалу в цій галузі, проблема контролю рівня знань, умінь та навичок студентів в умовах кредитно-модульної системи залишається недостатньо дослідженою. На сучасному етапі невирішеними частинами загальної проблеми залишаються пошуки оптимальних шляхів оцінювання навчальних досягнень студентів з урахуванням основних функцій контролю. Для цього потрібні прозорі та зрозумілі всім методології проектування та контролю якості знань і освіти загалом, а також відповідні їм інноваційні технології підготовки фахівців, оскільки нешаблонна творча праця активізує креативні зусилля у пошуку нового як викладача, так і студентів та розширює можливості для розвитку розумового, соціального і духовного потенціалу особистості [9, 10].

ЦІЛІ СТАТТІ

За допомогою науково-обґрунтованих критеріїв, показників та рівнів проаналізувати якість оцінювання навчальних досягнень майбутніх клінічних провізорів з дисципліни «Клінічне вивчення лікарських засобів» та виявити за необхідністю умови її підвищення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз зарубіжних і вітчизняних підходів до оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах кредитно-модульної системи дозволив визначити критерії (системності, об'єктивності, всебічності, індивідуальності, компетентності, прозорості), показники та рівні ступіню (високий, оптимальний, достатній, критичний, низький) ефективного контролю рівня знань, умінь і навичок студентів, за якими було проведено дослідження. Зазначені критерії, показники та рівні ґрунтуються на основних засадах компетентнісного підходу. В якості основного інструментарію оцінки ефективності оцінювання навчальної діяльності студентів з дисципліни «Клінічне вивчення лікарських засобів» використовувались розроблені кваліметричні анкети-вимірники. Для виявлення та оцінки ефективності контролю

використовувався аналіз існуючої документації та збір інформації за допомогою індивідуального і групового сфокусованого інтерв'ю й анкетування з подальшим порівнянням даних з кваліметричними шкалами.

Дослідження проводилось протягом 2013-2014 навчального року. Респондентами були студенти та викладачі фармацевтичного ВНЗ та фармацевтичних факультетів 2 медичних ВНЗ. Всього в експерименті взяло участь 74 особи, з них 18 викладачів та 56 студентів.

За результатами анкетування було отримано наступні дані. Викладачі ВНЗ повною мірою (на 80 %) проінформовані щодо організації кредитно-модульної системи навчання та задоволені існуючою системою оцінювання (78 % респондентів). При цьому були зазначені деякі труднощі, що виникають при оцінці навчальної діяльності студентів, а саме неможливість повністю оцінити навчальну діяльність студентів, які навчаються за індивідуальним графіком.

Більшість анкетованих студентів (81 %) також не виділяють недоліків існуючої системи оцінювання. При цьому серед проблем, що виникають в процесі навчання, 25 % респондентів вказали на відсутність індивідуального підходу, в тому числі при оцінюванні; 35 % вказали на те, що викладачі використовують різні підходи до оцінювання, що робить цей процес дещо незрозумілим. Основною проблемою 40 % студентів виділили необхідність вивчити великий обсяг інформації за короткий проміжок часу й отримати за це необхідну кількість балів, що призводить до нервового та розумового виснаження. До позитивних сторін оцінювання навчальної діяльності в умовах кредитно-модульної системи студенти зараховують: можливість легше отримати залік чи екзамен («автоматом»); контроль за систематичністю отримання знань протягом семестру; можливість покращити оцінку при складанні екзамену чи заліку; створення умов індивідуального підходу до кожного студента; сприяння організованості під час роботи з предметами.

Найбільш переважними видами контролю оцінювання навчальної діяльності студентів для викладачів є поточний (56,2 %) і підсумковий контроль (25%). Вважають за необхідне проведення поточного контролю 90 % викладачів та 80 % студентів. Взагалі не бачать користі в поточному контролі 13% опитаних студентів. Серед інших видів контролю тільки 30 % викладачів завжди на початку кожного семестру проводять вхідний контроль.

У результаті опитування було виявлено, що найбільш ефективним методом контролю, на

думку викладачів, є тільки грамотне поєднання усного та письмового контролю – 70 %. З точки зору студентів найбільш ефективним методом контролю є письмове опитування – 50 % респондентів. Перевагою тестового контролю 100 % викладачів вважають економію часу, а недоліками – елемент випадковості (40 %) та не обґрунтованість відповідей (60 %). На думку студентів, найбільшою перевагою тестового контролю є те, що дано варіанти відповідей (90 % студентів). Перевагу в економії часу зазначили 10 % опитаних студентів. Недоліками для студентів є: елемент випадковості – 40 %, необ'єктивність оцінки знань – 30 %, некоректність поставлених питань – 20 % і немає недоліків – 10 %. Отже думки викладачів і студентів розходяться, як з приводу переваг, так і з приводу недоліків тестового контролю.

На питання анкети про найбільш ефективні форми підсумкового контролю, були отримані такі відповіді: 53,9 % викладачів вважають, що найбільш ефективною формою підсумкового контролю є іспит; 30,8 % – залік і 15,4 % вважають, що колоквиум. На думку студентів, найбільш ефективна форма контролю – це колоквиум. Так вважають 70 % опитаних, на другому місці стоїть іспит, і на третьому – залік.

Аналіз підсумкового контролю показав, що відмінні оцінки отримали 11% студентів, добрі та відмінні – 54 %, мають одну або декілька задовільних оцінок – майже 36 % студентів, невстигаючих – 7 % студентів. Цей розподіл є близьким до рекомендованого ECTS-системою, проте з досить значною часткою невстигаючих (7,5%), яких ідеальна система не передбачає.

Взагалі не використовують інтерактивні форми і методи оцінювання знань, умінь і навичок студентів (ділові ігри, прес-конференції, дискусії та ін.) 86,7 % викладачів і тільки 13,3 % відповіли ствердно.

Згідно отриманих даних 68 % викладачів використовують систему оцінювання лише частково. Превалює адміністративний (через оцінювання) стиль управління навчальним процесом студента: більшість викладачів ігнорують шкалу оцінювання ECTS, виставляючи оцінки за традиційною схемою, а під час підсумкового контролю штучно виставляють бали в залежності від суб'єктивної думки, наскільки студент опанував курс. Також мають місце організаційно-методичні недоречності та недопрацювання, що пов'язані із низьким ступенем науково-методичного обґрунтування змін у навчальному процесі в кредитно-модульній системі.

Комплексну оцінку ефективності контролю рівня знань, умінь та навичок студентів наведено у таблиці.

Таблиця

**КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ
КОНТРОЛЮ РІВНЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ
І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ З ДИС-
ЦИПЛІНИ «КЛІНІЧНЕ ВИВЧЕН-
НЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ»**

№ з\п	Критерії і показники	Рівні	
		к	к
1.	Системність	к	к
1.1.	систематичність оцінювання	д	д
1.2.	оцінювання всіх аспектів навчальної діяльності	к	к
1.3.	оцінка успішності оволодіння знаннями, вміннями та навичками	н	н
2.	Об'єктивність	к	к
2.1.	наявність чітких критеріїв оцінювання	н	н
2.2.	єдність вимог	к	к
2.3.	відповідність оцінки наявним знанням	д	д
3.	Всебічність	к	к
3.1.	слухання лекцій, участь у семінарських заняттях	д	д
3.2.	виконання практичних, лабораторних робіт, індивідуальних завдань, проходження практики різних видів	к	к
3.3.	участь в олімпіадах, студентських конференціях	н	н
3.4.	індивідуальна та самостійна робота	к	к
4.	Індивідуальність	к	к
4.1.	індивідуалізація навчання	к	к
4.2.	диференційований підхід до студентів	к	к
4.3.	врахування особливостей дисципліни	к	к
5.	Компетентність	д	д
5.1.	проінформованість педагога про особливості оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання	о	о
5.2.	використання різних методів і форм оцінювання навчальної діяльності студентів	к	к
5.3.	використання можливостей інформаційних технологій	н	н
6.	Прозорість	д	д
6.1.	неупередженість і відкритість оцінювання	д	д
6.2.	поінформованість студентів про критерії оцінювання	д	д
6.3.	поінформованість студентів про результати оцінювання як власних, так і однокурсників	д	д

Примітка: н – низький рівень (0-20 %), к – критичний (21-40 %), д – достатній (41-60 %), о – оптимальний (61-80 %), в – високий рівень (81-100 %).

Як видно з наведених даних, ефективність контролю рівня знань, умінь і навичок студен-

тів перебуває здебільшого на критичному рівні або межує з ним. Система контролю рівня знань, умінь і навичок студентів функціонує частково. Це обумовлено недостатнім рівнем практичної реалізації та впровадження системи оцінювання аудиторної, самостійної й індивідуальної роботи студентів; недостатнім рівнем використання тестових форм підсумкового контролю знань; низьким рівнем індивідуального та диференційного підходів до оцінювання навчальної діяльності студентів; низьким рівнем використання інтерактивних форм і методів для оцінювання навчальної діяльності студентів за кредитно-модульною системою.

Викладачі ВНЗ здебільшого не використовують у повному обсязі оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної системи. Так, показники критерію системності демонструють, що викладачами оцінюються не всі види навчальної діяльності студентів, недостатньо уваги приділяється оцінюванню успішності оволодіння знаннями, вміннями та навичками.

Показники критерію об'єктивності засвідчують, що відсутня єдність вимог та чіткі параметри оцінювання. За критерієм всебічності визначено, що недостатньо уваги приділяється оцінюванню індивідуальної та самостійної роботи студентів. При цьому практично відсутня індивідуалізація навчання та диференційований підхід до оцінювання навчальних досягнень студентів (за критерієм індивідуальності). Хоча викладачі добре поінформовані про особливості оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання, на практиці не використовують інтерактивні методи і форми оцінювання навчальної діяльності студентів (за критерієм компетентності). Оцінювання навчальної діяльності студентів відбувалось з пануванням суб'єктивного підходу.

Отже, система контролю рівня знань, умінь і навичок студентів з дисципліни «Клінічне вивчення лікарських засобів» потребує здійснення перетворень, приведення її у відповідність до європейських стандартів і рекомендацій щодо проведення оцінювання навчальної діяльності студентів ВНЗ за кредитно-модульною системою.

Дослідження дало змогу визначити умови підвищення ефективності контролю рівня знань, умінь і навичок студентів:

1) здійснювати оцінювання навчальної діяльності студентів ВНЗ, перш за все, спираючись на комплексний підхід;

2) оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної системи

необхідно проводити за наступними критеріями: системності, об'єктивності, всебічності, індивідуальності, компетентності, прозорості;

3) використовувати поряд з традиційними формами та методами контролю навчальної діяльності студентів інтерактивні форми та методи оцінювання навчальної діяльності студентів;

4) на етапі виявлення ефективності системи оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної системи за визначеними нами критеріями, показниками та рівнями необхідно використовувати аналіз існуючої документації та збір інформації за допомогою анкетування з подальшим порівнянням даних з кваліметричними шкалами.

Отже, для підвищення якості контролю рівня знань, умінь і навичок студентів з дисципліни «Клінічне вивчення лікарських засобів» необхідна розробка і впровадження системи контролю рівня знань, умінь та навичок студентів з розробленням алгоритму аналізу ефективності проведеної роботи, що є перспективним напрямом нашого дослідження.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВА ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДК

Проведений аналіз якості контролю рівня знань, умінь і навичок студентів з дисципліни «Клінічне вивчення лікарських засобів» дозволив зробити наступні висновки:

1. На підставі аналізу наукової літератури визначено наступні критерії ефективного контролю рівня знань, умінь і навичок студентів: системності, об'єктивності, всебічності, індивідуальності, компетентності педагога, прозорості. Відповідно до критеріїв виділено наступні рівні, що характеризують ступінь ефективного контролю рівня знань, умінь і навичок студентів: високий, оптимальний, достатній, критичний, низький.

2. Ефективність контролю рівня знань, умінь і навичок студентів з дисципліни «Клінічне вивчення лікарських засобів» перебуває здебільшого на критичному рівні або межує з ним. Показники критерію системності демонструють, що викладачами оцінюються не всі види навчальної діяльності студентів, недостатньо уваги приділяється оцінюванню успішності оволодіння знаннями, вміннями та навичками. Показники критерію об'єктивності засвідчують, що відсутня єдність вимог та чіткі критерії оцінювання. За критерієм всебічності визначено, що недостатньо уваги приділяється оцінюванню індивідуальної та самостійної роботи студентів, відсутній диференційований підхід до

оцінювання навчальних досягнень. Викладачі не використовують інтерактивні методи та форми оцінювання навчальної діяльності студентів (за критерієм компетентності). При цьому, за критерієм прозорості відмічається панування суб'єктивного підходу до оцінювання навчальної діяльності студентів.

3. Проведений аналіз якості контролю рівня знань, умінь і навичок студентів з дисципліни «Клінічне вивчення лікарських засобів» дав змогу визначити умови підвищення ефективності контролю рівня знань, умінь і навичок студентів. Шляхом для підвищення якості оцінювання контролю є створення та впровадження системи контролю рівня знань, умінь та навичок студентів з розробленням алгоритму аналізу ефективності проведеної роботи, що є напрямом подальшого дослідження.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Барановська О. Сучасна модель оцінювання навчальних досягнень учнів / О. Барановська // Рідна школа. – 2000. – № 7. – С. 47-48.
2. Баркалова Е. Л. Організація навчального процесу в контексті впровадження кредитно-модульної системи навчання / Е. Л. Баркалова // Медична освіта. – 2007. – № 4. – С. 13–15.
3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе : контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.
4. Кісіль М. В. Оцінка якості освіти / М. В. Кісіль // Освіта України. — 2005. — № 4 (14). — С. 82-87.
5. Корольов Б. Болонський процес у вищій школі / Б. Корольов // Болонський процес в дії. – К., 2008. – С. 27-35.
6. Кремень В. Модернізація вищої школи України в контексті принципів Болонської декларації / В. Кремень // Вища школа. – 2004. – № 5–6. – С. 32–39.
7. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста за спеціальністю 7.110206 «Клінічна фармація», напряму підготовки 1102 «Фармація», кваліфікації 2224.2 «Провізор-клінічний». – МОН України. – К., 2004. – 21 с.
8. Садиков М. Впровадження кредитно-модульної системи навчання при вивченні фундаментальних нормативних дисциплін / М. Садиков // Вища освіта України. – 2006. – № 4. – С. 35-41.
9. Якименко Ю. Вдосконалення системи контролю якості вищої технічної освіти і Болонський процес / Ю. Якименко // Вища школа. – 2004. – № 5–6. – С. 80-85.
10. Яременко П. С. Якість освіти в Україні / П. С. Яременко – К. : Лібра, 2011. – 157 с.

УДК 378:37.04.+37.09

О.А. Тарасенко

**АНАЛИЗ КАЧЕСТВА КОНТРОЛЯ УРОВНЯ ЗНАНИЙ, УМЕНИЙ И НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ
НА ПРИМЕРЕ ДИСЦИПЛИНЫ «КЛИНИЧЕСКОЕ ИЗУЧЕНИЕ ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ»**

В статье представлены критерии эффективного контроля уровня знаний, умений и навыков студентов, разработанные на основе данных зарубежных и отечественных подходов к оцениванию учебных достижений студентов в условиях кредитно-модульной системы. Проведенный анализ качества контроля уровня знаний, умений и навыков студентов при освоении дисциплины «Клиническое изучение лекарственных средств» по разработанным критериям показал, что система контроля функционирует частично. Для повышения эффективности контроля уровня знаний, умений и навыков студентов необходимо создание и внедрение системы контроля уровня знаний, умений и навыков студентов с разработкой алгоритма анализа эффективности проведенной работы.

Ключевые слова: контроль за учебной деятельностью, качество оценивания, условия повышения качества контроля за учебной деятельностью.

UDC 378:37.04.+37.09

O. O. Tarasenko

**THE ANALYSIS OF STUDENTS' KNOWLEDGE AND SKILLS
CONTROL QUALITY AS ILLUSTRATED BY THE EXAMPLE OF THE
SUBJECT «CLINICAL STUDY OF PHARMACEUTICALS»**

Teacher's task during students' knowledge and skills control quality is in revealing of the real level of knowledge in the process of knowledge evaluation control, thus helping the students to organize their further educational work in an effective way. At the present stage the search of ways of students' learning progress evaluation with due respect to control basic functions is still of great importance. On the basis of foreign and domestic approaches to students' progress evaluation in the conditions of credit-unit system there were developed the criteria of effective control of students' knowledge and skills: consistency, objectivity, comprehensiveness, individuality, adequateness, transparency. The analysis of control quality of students' knowledge and skills at acquirement of the subject «Clinical Study of Pharmaceutical» due to specified criteria demonstrated that the control system functions only partially. This is stipulated with insufficient level of assessment of students in-class work, solitary work and individual work; with insufficient level of using the test forms for final knowledge check; with low level of individual and differential approaches to evaluation of students' study activities; low level of implementation of evaluation interactive forms and methods. Thus, in order to improve the efficiency of students' knowledge and skills control it is necessary to develop and to implement the system of students' knowledge and skills control along with development of algorithm of conducted work efficiency analysis.

Key words: study activities control, assessment quality, conditions of improvement of study activities control quality

Адреса для листування:

61057 Харьков, ул. Пушкинская, 27

Кафедра клінічної фармакології

та клінічної фармації НФаУ

Тел. (057) 706-30-72

E-mail: olga.tar.rogan@mail.ru

Надійшла до редакції:

11.07.14